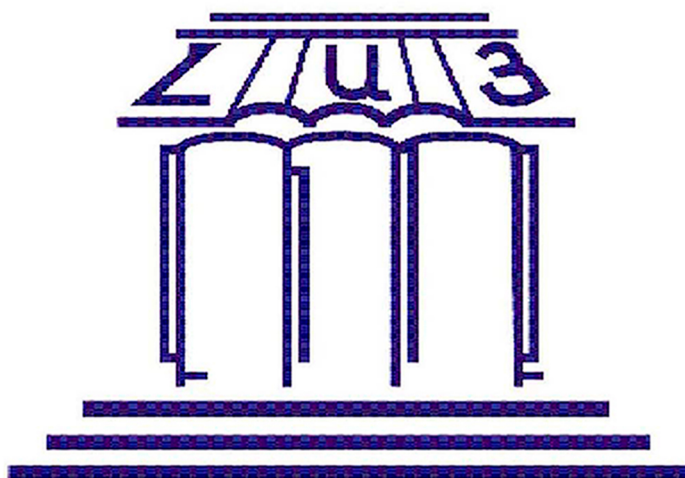

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՍՈՑ-ՀՈՒՐ

ԲՈՒԼՂԱՐԱՑԻ ՍԱՀԱՆ

ՊԵՏՆՐԱՏ
ՅԵՐԵՎԱՆ

1.9.3.2

891. 99

Վ-84

2011-07

U-84
m

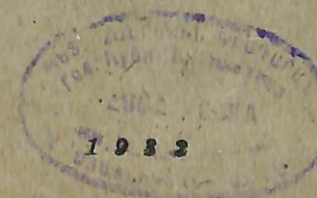
ԲՈՒԼՂԱՐԱՑԻ ՍԱՇԱՆ

252
38

ՍՈՓ-ՀՈՒՐ

ԽՍԲ. Գ. ԲԵՍ

ԳԵՏՀՐԱՏ

ՅԵՐԵՎԱՆ

ԲՈՒԼՂԱՐԱՅԻ ՍԱՇԱՆ

I

Մոսկվայի պիոներական տան մեջ այդ որը ինչ վոր բացառիկ կենդանութիւն և աշխուժութիւն կար:

Պիոներները յեկել էին տեսնելու բուլղարացի Սաշային, վոր յերկու որ առաջ հասել էր Մոսկվա:

Սաշան պետք է պատմեր Բուլղարիայի և իր մասին:

II

— Յես 10 տարեկան եյի, — այսպես սկսեց նա, և լավ հիշում եմ, ինչպես հայրս միշտ դադարնի ժողովների յեր գնում և շատ հաճախ ել, մեզ մոտ էին հավաքւում նրա ընկերները:

Բոլորն ել հորս նման ծխախոտագործ բանվորներ էին, վորոնցից շատերը գործազուրկ էին: Յերբ նրանք ստան էին մտնում, վրաներից ծխախոտի հոտ եր գալիս:

Հայրս միշտ վաղ եր գնում աշխատանքի, շատ անգամ իմ արթնանալուց առաջ և միշտ մութն ընկնելուց հետո յեր վերադառնում, թեի տակ մեզ համար հաց բերելով:

Շատ հաճախ պատահում եր, վոր նա վոչինչ չեր ուտում և քարոված ընկնում եր անկողնի վրա ու քնում: Այդպիսի որերին մայրս լաց լինելով ասում եր. — Սաշա, տեսնո՞ւմ ես հորդ վիճակը. ահա թե ինչպես են շահագործւում բանվորները՝ մի կտոր չոր հացի փոխարեն: Սրա համար ե, վոր հայրդ և իր ընկերները գործադուլի յեն դիմում, պայքարում են ու հալածւում:

Քիչ լուելուց հետո, Սաշան շարունակեց իր պատմութիւնը.

— Բանտարկւելուց 3-4 ամիս առաջ հայրս 2 որով հիվանդ պառկեց. յերբ մյուս որը աշխատանքի գնաց, նրան կրճատել էին և նա մնաց գործազուրկ: Մայրս կար եր անուճ և հացի փող աշխատում:

Այսպես ե բանվորների դրութիւնը մեզ մոտ: Հենց վոր մեկն ու մեկը հիվանդացավ դուրս կմնա:

Մեզ մոտ անչափահաս յերեխաներ և կանայք շատ կան գործարաններում, սրանք ստանում են շատ չնչին աշխատավարձ: Բանվոր-յերեխաները դպրոցի յերես չեն տեսնում և անգրագետ են մեծանում:

Յերբ հորս ընկերները մեզ մոտ եյին համալսելով, խոսում եյին դործարաններում տիրող զանազան տեսակի բռնութիւններէ և պաշտօնութիւններէ մասին, գործարանատէրերի կողմից բանորմներէ չահագործման մասին և ասում եյին, վոր պետք է անպայման ապստամբել, պետք է ազատագրվել նրանց շէջ:

Նրանք միշտ խոսում եյին շատ ցած ձայնով, գրեթե փսփսալով:

Յետ շատ եյի հետաքրքրվում նրանց ժողովներով և ինձ սուտ քուն ձեռնացնելով, ահանջ եյի դնում:

Մի օր, սեպտեմբեր ամսի սկիզբն եր, հայրս տուն յեկավ չափազանց վրդովված. նա չ'ճաչեց. ինձ ասաց, վոր հետեւեմ նրան: Սենք գնացինք ցախատուն: Յերբ ներս մտանք, նա դուռն զգուշ զողպեց և գնաց դեպի ցախատան խորքը:

Փայտերի տակից ինչ վոր ծրար հանեց և փսփսալով ասաց ինձ.

— Շտապ կտանես այս ծրարը և կհանձնես քեռի Կիրիլին: Բայց այնպէս կանես, վոր վոչ-վոք չնկատի այդ:

Յեւ նա ծրարը թաքցրեց իմ բլուզի տակ:

Յես դուրս յեկա տնից և մեծ ճշտութեամբ կատարեցի հորս պատվերը: Նրանից հետո, մինչև հորս բանտարկվելը, յես մի քանի անգամ նման ծրարներ տանում բերում եյի:

Մեզ մոտ, Բուլղարիայում ազատ չի, ինչպէս այստեղ:

Այնտեղ կոմունիստներին, բանվորներին, չքավոր գյուղացիներին շատ են նեղում. չեն թողնում, վոր ազատ խոսեն: Այնտեղ իշխանութիւնը բուրժուաների ձեռքին է: Հենց վոր մի բան-վոր խոսեց իրենց իրավունքների մասին, ձերբակալում են և բանտ նստացնում: Սրա համար ել իմ հայրն ու իր ընկերները միշտ զազանի եյին ժողովի համալսելով: Այն ժամանակ յես լավ չեյի հասկանում թե ինչո՞ւ յեր հայրս այդքան զգուշ շարժվում:

Այն օրը յերբեք չեմ մոռանա, սեպտեմբերի 12-ին, յերբ յես ամեն օրվա նման շուտ եյի քնել, մայրս արթնացրեց ինձ ու...

Քնաթաթախ շուրջս եմ նայում. չեմ հասկանում թե ինչ է կատարվում: Յերկու բարձրահասակ զինվոր տեսա, հրացանների ծայրին սվիններ անցկացրած, նրանց մեջտեղում անշարժ կանգնել եր հայրս: Սենյակում ուրիշ 5 վոստիկան ել կար: Ամեն ինչ խառնվել եր իրար: Վոստիկաններից մեկը ինձ մոտեցավ, կոպիտ կերպով ձեռքիցս բռնեց և դէն չպրտեց: Այնքան անսպասելի և ուժեղ եր հարվածը, վոր գլուխս պատին դարձվեց և յես չգիտեմ վեր ընկա:

Այդ րոպէյին հայրս խիստ բղավեց նրանց վրա և փորձեց ինձ մոտենալ, բայց վոստիկաններն իրենց սվինները դեպի նրան դարձնելով թույլ չտվին: Յես նոր նկատեցի, վոր հորս թևերը կապված եյին:

Վոստիկաններն սկսեցին քրքրել անկողինս:

Չգիտեմ ինչ եյին փնտրում, ամեն ինչ տակնուվրա եյին տնում, անգամ բարձա պատուեցին:

Յերբ ել նայելու տեղ չ'մնաց, նրանց պետք «գնանք» հրամայեց: Յես տեսա, վոր իմ հորը տանում են, ճչացի, վազեցի առաջ և ուղեցի նրան փաթաթվել. չ'թողեցին, վոստիկաններից մեկը վոտքով խփեց, յես վայր ընկա. արագ բարձրացա ու վազեցի հորս յետևից: Նրանք արդեն փողոցի դռանն եյին. մթության մեջ հորս դեմքը չ'տեսա, բայց լսեցի նրա ձայնը.

— Սա՛չա, լաց չ'լինես, հիշիր ինձ. հետեիր իմ որինակին: Յես յերբեք չեմ մոռանա հորս այդ վերջին խոսքերը:

III

Հորս բանտարկութիւնից մի քանի օր հետո, մեր քաղաքը զինվորների կողմից պաշարվեց: Բոլոր խանութները փակ եյին: Փողոցները լի եյին զինվորներով: Դուրս գալ չեր կարելի: 4-5 օր լայրս տներում մնացինք, հաց ել չունեցինք:

Այդ օրերին, գիշերները ինչ վոր շղթաների զընգոց եր լսւ-վում. մայրս ասում եր, վոր կոմունիստներին և շատ գյուղացի-ներին շղթայում տանում են. ասում եր, վոր շատ գյուղեր ըմբոստացել են:

Յերբ տանից դուրս յեկանք, լսեցինք, վոր իսկապէս շատ գյուղացիներ, կոմունիստների առաջնորդութեամբ, կոպի են կառավարութեան դեմ, իշխանութիւնը գրավել են և կարմիր դրոշակ պարզել: Բայց կառավարութեան զինվորները հաղթել են ապստամբներին և անխնա կոտորել:

Սեպտեմբերյան ապստամբութիւնից հետո մեզ մոտ սկսվեց ավելի մեծ խառնութիւն: Ել չեյի տեսնում հորս ընկերներին ու ծանոթներին, բոլորը անհայտացել եյին:

Իմ մեջ բուռն ցանկութիւն կար հորս տեսնելու. շատ եյի կարոտել նրան և ծրագրել եյի անպայման գնալ բանտ: Այս մասին վոչինչ չեյի ասում մայրիկիս, վորը այդ դեպքերից հետո ինձ հսկողութեան տակ եր պահում:

Մի օր մորիցս թույլտվութիւն ստացա, իբր թե ընկերոջս տունը գնալու և ուղևորվեցի դեպի բանտ: Բանտը շատ հեռու յեր. վազելով եյի գնում, շուտով տուն վերադառնալու համար:

Բանտից վոչ շատ հեռու յես կանգ առա. ճանապարհի վրա յերևացին մի խումբ զինված մարդիկ: Յերբ մոտեցան, յես ճանաչեցի հորս յերկու ընկերներին, վորոնցից մեկին յես վերջին անգամ նամակ եյի տարել: Իսկույն վազեցի դեպի նրանց՝ «ո՞ւր ե հայրիկս» հարցնելով:

— Կորի՛ր, շան ծնունդ, -գոռաց ինձ վրա մի հաստ զինվոր, - յեթե այդքան ցանկանում ես, քեզ ել կուղարկենք հորդ մոտ:

Յեւ ինձ հրամայեցին քաղաք վերադառնալ:

Յես վերադարձա, առանց իմ հայրիկին տեսնելու:

Մայրս միշտ գնում գալիս եր, դիմումներ եր անում հորս մասին տեղեկութիւն ստանալու համար, բայց ի դուր:

Մի որ ել նա ներս մտավ բարձրաձայն հեկեկալով, փաթաթվեց ինձ և ասաց.

— Սա՛շա, ել հայր չունես, նրանք քո հորը և իր ընկերներին պանել են ու չների առաջ նետել....:

— Շների առաջ նետել... վո՞նց թե, իմ հայրիկին չների առաջ են նետել...

Յես կրկնում եյի այս և չեյի հասկանում, չեյի հավատում....:

Հանկարծ ինձ թվաց թե խեղդւում եմ. դուրսս առա ձեռքերիս մէջ և լաց յեղա. յես շատ լաց յեղա....: Ուզում եյի դուրս գալ, հորս սպանողներին զարնել, խփել...: Սպանել ու...

Այդ սրը յես շատ լաց յեղա: Ձե՞ վոր յես փոքր եյի, յես վոր չիւնէ անել չեյի կարող...

V

Առաջիկոտ եր:

Հորս սպանութիւնից անցել եր 11/2 տարի:

Յես նոր եյի զարթնել քնից և զբաղեցնում եյի իմ փոքրիկ քրոջը, վորը ծնվել եր հորս սպանութիւնից 2 ամիս հետո:

Մայրս նստեց ինձ մոտ, համբուրեց ինձ և ասաց.

— Սա՛շա տեսնում ես, վոր մեր վիճակը լավ չի. դու այսպես, առանց դպրոցի, առանց սովորելու չես կարող մնալ, այստեղ քեզ դպրոց չեն ընդունի և նրանց դպրոցն ել մեզ հարկավոր չի. դու պիտի գնաս այստեղից, պիտի գնաս Ռուսաստան:

Յես զարմացա, բայց մայրս շարունակեց:

— Քեզ և մի քանի ուրիշ տղաների Մոսկոն ե ուղարկում. դուք կգնաք այնտեղ, կսովորեք պրոլետարական դպրոցում. կը տեսնեք թե խորհրդային իշխանութեան մէջ ինչպե՞ս ազատ են ապրում բանվորներն ու գյուղացիները և կվերադառնաք՝ աշխատելու համար՝ Բուլղարիայի բանվորութեան և գյուղացիութեան մէջ նրանց ազատագրութեան համար:

Սա յեր քո հոր կամքը:

— Յես կկատարեմ հորս կամքը, — ասացի, — պիտի փաթաթվելու մորս վզով:

Մի քանի օրից հետո յես և ուրիշ 5 ընկերներ, — բոլորը սպանված կոմունիստների վորդիներ, — ճանապարհվեցինք դեպի Ռուսաստան:

Այստեղ յես տեսա, թե դուք ինչպե՞ս ազատ եք ապրում, ազատ խոսում, յերգում....:

Յեմ յես մտածում եմ այն հազարավոր յերեխաների մասին,

բանվորների և չքավոր գյուղացիների յերեխաների մասին, վորոնք դեռևս պարում են բուրժուական յերկրներում: Յեմ ուզում եմ շուտ վերադառնալ ու պատմել նրանց այստեղի մասին, ասել, վոր այդպես ապրել չի կարելի, վոր պետք է ազատագրվել բուրժուաների լծից:

Յերբ Սաշան վերջացրեց, պիոներների աչքերը վառվում եյին և նրանք մի տեսակ անհամբերութիւն եյին ցույց տալիս:

Հանկարծ իրար հաջորդեցին մի քանի ձայներ:

— Մենք ել կ'գանք, մենք ել քեզ հետ կ'գանք:

Պիոներները վոտքի եյին կանգնել, շրջապատել եյին Սաշային, աղմուկ եր, շփոթ, շատերը իրենց բռունցքներն եյին բարձրացրել և սպառնում եյին բուրժուաներին:

Հնչեց ինտերնացիոնալը, վորի, դեռևս շարունակվող հնչյունների միջից, լսվում եր՝

— Կեցցե՛ խորհրդային Բուլղարիան, Կեցցե՛, Կեցցե՛....:

Պ Ե Մ Ի Ս Տ Ի տ պ ր ա ճ

Սրբագրեց՝ Ո. Գառարյան

Գլավիտ 7570 (բ) Պատվեր № 2298 Հրատար. № 2241 Տիրած 2000

Հանձնված է արտադրության 7 հուլիսի 1932 թ.
Ստորագրված է տպագրության համար 6 դեկ. 1932 թ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0402678

12846

ԳԻՆԵ՝ 15 ԿՈՊ.

СОФ-ГУР
БОЛГАРЕЦ САША
ГИЗ ССРЯ ЭРНВЛІІЬ 1932 Դ